

גם שמעתי מאותן אנשים שיושבים תמיד אצל הוויינשענקיר¹⁰² אחד דשם, שדיברו פעם אחד מאשה תמריל אשת ר' בערקי מווארשי, ואמר אחד מהם שאינו ידע למה החסידים קורין אותה ע"פ פקודת הצדיק מלובלין ר' תמריל, האיך שייך לאשה ר', והשיב לו האחר, הלא בזהר נאמר בפירוש תמר היא דוכרא ונוקבא וידוע שתמריל הוא מן תמר, ובודאי ראה הלובלינער שבתמריל אשת ר' בערקי יש ניצוץ מן תמר, או אפשר גלגול תמר וע"כ ציווה לקרות אותה ר' תמריל מחמת הדוכרא שיש בה". פערל לועג איפוא לכבוד שהחזה מלובלין חלק לטעמרייל.

עד כאן ב, מגלה טמירין" שבדפוס. ברם, בידנו הטיוטא של ידיעה זו והמשכה, שלא בא לדפוס (הכתב נמצא בגנזי פערל שבבית הספרים הלאומי בירושלים), בזה הלשון:

"תעמעריל אשת בערקי מווארשוי והחסידים דשם קורין אותה ר' תעמעריל בפקודת הצדיק מלובלין, נסעה בכוונה ללובלין להוציא מעות הרבה על מצבה לקבר הצדיק ורצתה לתת שוחד הרבה לפקודי העיר בעד זה ולא הועילה". דעת לנבון נקל, שהמחבר רומז כאן למאורעות שהתרחשו סביב פטירתו של החוזה מלובלין וסדרי ההלווייה שלו.

כידוע, נפל החוזה בשמחת תורה שנת תקע"ה מחלון ביתו ולחץ, נפצע קשה, שכב על ערש דווי במשך חדשים רבים ונפטר בט' באב אותה שנה. האגדה החסידית קשרה את נפילתו במאמצי הגאולה שלו, ולאחר הפטירה — כך מסופר במסורות חסידים — התעורר ויכוח על מקום הקבורה, ורק בעורמה עלה בידי תלמידו ר' נפתלי מראפשיץ לזכות קבר עבורו ליד קברו של ר' שלום שכנא מלובלין. אמנם, מפיו של עד ראייה נמסר, כי קבר החוזה אינו נמצא ליד קברו של ר' שלום שכנא (שיח שרפי קודש, ח"ה, עמ' 93). האם מוכחשת בכך המסורת? מתברר שלא. יוסף פערל, שהוציא את ספרו, "מגלה טמירין" ארבע שנים לאחר פטירת החוזה, יודע כי הגבירה מווארשא טרחה ללא הצלחה בקשר למצבה על קבר החוזה. נמצא, כי אכן פרץ סכסוך סביב הקבר, אלא, שלפי הנמסר בידי בן-הדור (פערל) ארע הדבר בקשר למצבה. מכל מקום, לפנינו עדות שאין להטיל ספק באמיתותה, על זיקת הגבירה מווארשא אל החוזה מלובלין.

וככל הנראה, ההתבטאות הלעגנית על טעמרייל לא עברה ללא תגובה. ע"נ פרענק מספר, כי שמע מפי זקנים, שבשנות ה-20 למאה הי"ט ציוותה טעמרייל להכריז בבתי-התפילה בווארשא, שכל מי שיביא לה עותק מן הספר, "מגלה טמירין" יבוא על שכרו ויקבל ממנה שלשה זהובים. את הספרים היא שרפה לעיני מביאייהם¹⁰⁴.

פרענק רואה את המעשה, שעשתה טעמרייל כפעולה במסגרת מסע ההשמדה שאורגן על-ידי החסידים נגד הס', "מגלה טמירין", על ששם ללעג ולקלס את החסידות

102. מוזג יין.

103. מגלה טמירין, אגרת קד.

104. ע"נ פרענק, די מלחמה געגן דער, "הפקדות" אין אמאליגען ווארשא — א קאפיטעל געשיכטע פון דעת אינערליכען יודישען לעבען אין ווארשא פון 19-טען יארהונדערט, אלמאנאך צום 10-יעדריגען יובילעאום פון מאמענט, ווארשא 1921, עמ' 111-112.

ואת החסידים, אך נקרא בהנאה על-ידי בני-תנעורים. ברם, לדידי אין חדבר כך, לפענ"ד, יש להגיה, כי שריפת הספרים בסקודת טעמעריל, היתה על רקע של עלבון אישי. זוהי תגובת תגבירה על דברי הלעג עליה שכלל פערל בספרו חסאטירי, בכנותו אותה בשם „ר'”.

(11) לא היה שני לבערקי בעושרו ולא רבים כמותו בנדיבות-לבו. אך עם חסידי ווארשא גמנו עוד עשירים גדולים וכן למדנים מוסלגים. אלה ואלה תגבירו את כוחה של החסידות בווארשא ועשו אותה אחד תמכזים החסידיים הראשונים במעלה, חרף העובדה, שצדיק לא ישב בתוכה. אך נזכיר את הביקורים התכופים שקיימו ע"י ראשי העדה, עוד בסוף המאה הי"ח. ביקורים אלה נמשכו ללא ספק, בקצב גובר וחולך לאורך כל המאה הי"ט. כבר בראשית המאה הי"ט נפוצו בווארשא ובשכנתה פראגא כל שלשת הזרמים החסידיים, שנתקיימו אז בפולין: קאזניץ, לובלין ופשיסכה ונוסדו בה מגיינים חסידיים לרוב.

מבין החסידים ידועי-שם נמנה אחדים:

א. בפנקס חברה קדישא דפראגא מופיע בין המתמנים בשנת תקנ"ח, נאמן הרבני מו"ה צבי הירש חסיד¹⁰⁵. אותו שם רשום בקלפי משנת תקס"ג: „גבאי ראשון הרבני מ"ה צבי חסיד משערשוב”¹⁰⁶. וכן בשנת תקע"ב: „במקום גבאים הרבני מו"ה צבי חסיד”¹⁰⁶.

אף כי אין בידנו כל פרטים על האיש, סבורני שיש לכלול אותו בין המשתייכים למחנה החסידי.

ב. ר' משה בן ר' יצחק אייזיק ליפשיץ, הידוע בכינויו חלפון, על עסקו בחלפנות. נודע בתולדות החסידות כחותגם של ר' יצחק מאיר מגור ור' מענדל מקאצק. בסוף ימיו ירד מנכסיו. הוא חתום על תקנות חברת גמ"ח, שנוסדה בווארשא בשנת תקע"א בשם „הלוואת חן”, ושהשתתפו בה מתנגדים וחסידים כאחד¹⁰⁷.

ג. ר' חיים פייבל מקאמניץ, הנקרא ר' פייבל קאמניצער בן ר' שמשון מבריסק, עשיר וגדבן, מקורב לחסידות לובלין וקאזניץ ובמיוחד לר' יעקב יצחק מפשיסכה. הפיץ את חסידות פשיסכה בווארשא והיה פעיל במחלוקת שנתעוררה סביב „היהודי”. הוא שהשפיע מתורת „היהודי” על ר' יצחק מאיר¹⁰⁸.

ד. ר' יעקב משה מושקאט בן ר' שלמה זלמן יאראסלאווער, נודע בשם ר' משה ר' זלמנס. חסיד קאזניץ ומקורב למגיד ר' ישראל. אוהב ספרים ומעודד את הדפסתם. בנו היה ר' ישעיה מושקאט, אב"ד שידלאווצי ופראגא, חסיד קאזניץ. נשא לאשה את בתו של ר' יצחק מראדוויל, בנו של ר' מיכל מזלאטשוב. הסכמותיו עוטרות הרבה ספרי חסידות¹⁰⁹.

ה. מבין הלומדים, הגדול בתורה ובחסידות היה ר' יצחק מאיר (איטשע מאיר)

105. Szeroszew, ליד פרוזשאני.

106. פנקס ח"ק דפים 16, 29, 41.

107. מאיר עיני הגולה, סי' לב, לג, מו. שאצקי (שם, עמ' 228) רואה בחברה זו מוסד חסידי בלבד, וטענת בידו.

108. שם, סי' סו—סח, קסט.

109. שם, סי' ס ונתחלק לו לשאצקי (שם, עמ' 228) האב לבן.

ראטענבערג (תחליף את שמו לאלטר), הידוע כרבי מגור¹¹⁰. ר' ישראל אביו היה תלמידו של ר' לוי יצחק מבארדיטשוב, עוד מתקופת זעלחאב. שימש אב"ד במאגנישוב ליד ראדום ואח"כ בגור, הקרובה לווארשא. הוא נשא לאשה (בזיווג שני) את קרובתו הענייה של חמגיד מקאזניץ, שהיתה סוכנת ביתו של המגיד. מנישואין אלה נולד בשנת תקנ"ט ר' יצחק מאיר. ר' יצחק מאיר התחנך בבית המגיד, נתפרסם כעילוי. כשהגיע למצוות נשא לאשה את פייגעלע בתו של ר' משה חלפן מווארשא, הנ"ל. התחנה נערכה בווארשא, לשם עבר העילוי הצעיר, שאכל מזונות על שלחן חותנו ונתחבר אל אברכים מופלגים בתורה, שכמוהו היו קרובים לחסידות.

לר' יצחק מאיר היה שיעור קבוע אצל ר' אריה לייב צינץ הידוע מחריפותו הגדולה ותיח מכונה ר' לייבוש חריף. הוא היה אב"ד בהרבה קהילות וגם מילא תפקידי רבנות בפראגא ובווארשא. חיבר ספרים רבים ולפני פטירתו אמר, שמי שישתדל בהדפסתם, יהיה לו למליץ¹¹¹. גאון זה היה מתנגד לחסידות, אך לא עמד לה בדרכה. העמיד תלמידים הרבה¹¹².

אחרי פטירת המגיד ר' ישראל מקאזניץ¹¹³ הסתופף ר' יצחק מאיר בצל בנו ר' משה אליקים בריעה, שישב על כסא המגידות במקום האב. אך לא ארכו הימים ור' יצחק מאיר עזב את ר' משה ועבר לפשיסכה, לר' שמחה בונם. כנראה, שעוד בחיי המגיד ר' ישראל, חש קירבה רוחנית ל"יהודי", אותו כינה בשם "שבולת זהב"¹¹⁴. ולפי המסורת, ביקר פעם בלובלין ואמר על החווה, כי הוא רבי של הכל¹¹⁵.

ו. לחוג זה שייכים עוד שני חסידי לובלין: ר' שרגא פייבל דאנציגער, אח"כ אב"ד גאמבין, גריצא ומאקאו, ידוע כר' פייבל גריצער. הוא היה אביו של ר' יחיאל דאנציגער, שהתפרסם כצדיק מאלכסנדר (ליד לאדז). עמיתו היה ר' אלכסנדר זושא הכהן, שהיה אח"כ אב"ד בשעדליץ, ובפלאצק והידוע בכינויו ר' זושא פלאצקער. השנים למדו תורה אצל ר' יעקב מליסא, בעל הס' "חות דעת". אבל לאחר הצטרפותם לחסידות לובלין, נטשו את לימוד הגולה והתמסרו ללימוד הנסתר. היה זה ללא ספק תוצאה מן האווירה המיוחדת, ששררה באותם הימים בלובלין. אך משהגיעה הידיעה לר' יעקב מליסא, כי שני תלמידיו החליפו את תלמודם, לא נמנע הרב-הלמדן מלהביע את רוגזו. לאחר זמן, משנתקרבו לר' שמחה בונם מפשיסכה, חזרו ללימוד גפ"ת ואף שימשו ברבנות¹¹⁶.

ז. עם חסידי קאזניץ בווארשא נמנה ר' אלעזר הכהן, ששימש אח"כ אב"ד במאקאו, פולטוסק, פלאצק וסאכאטשוב. הוא היה תתנו של ר' יעקב מליסא הנ"ל. נולד בווארשא בשנת תקנ"א. אביו ר' וואלף מיכל כהן, הידוע בתור וואלף לייפסקער

110. הס' "מאיר עיני הגולה" מוקדש לר"מ.

111. ע"י גוסס המצבה על קברו, נחלת עולמים, עמ' 15.

112. אגדה חסידיית מספרת, כי פעם אחת, בשיעורו של ר' לייב צינץ, חסר היה דף אחד מן הגמרא שבה למד, אך נחנן השיעור לא הרגיש בכך, וברוב חריפותו שילב את הענינים, חרף הדף החסר. אז חדל ר' יצחק מאיר ללמד אצלו. ע"י: מאיר עיני הגולה, סי' נד.

113. מאיר עיני הגולה, סי' ע.

114. ערב סוכות תקע"ה.

115. שם, סי' נח"נ.

116. שם, סי' נד.

(לייפציגער) על נסיעותיו הרבות לירידים בלייפציג, היה מתנגד, עשיר ובעל נכסים ובא־כוח המתנגדים בקהילת ווארשא¹¹⁷. ר' אלעזר חיבר כמה ספרים, ביניהם ספר הלכתי בשם „חידושי מהרא״ך“ ואליו צירף בנו קונטרס בשם „ענף עץ אבות“. תקונטרס מכיל חומר רב ועשיר לתולדות והסידות בפולין וכן פרקים מענינים מחיי היהודים בפולין הקונגרסאית¹¹⁸.

ה. ר' גבריאל וויעגארט ממאגעלניצא, המכונה ר' גבריאל מלאך. תלמיד מובהק, סופרו ונאמן ביתו של המגיד מקאונניץ, הוא שרשם וסדר את רובי ה„תורות“ של ה׳, „עבודת ישראל“ וכן את ה׳, „עגונת ישראל“. בסוף ימיו נהג באדמו״רות¹¹⁹. (12) מן התקופה הנדונה לא ידוע לנו על התנקשויות בין חסידים ובין מתנגדים בווארשא. היכוח בין ר' לוי יצחק ובין ר' אברהם קאצינילבונין היתה בחינת תוצרת חוץ. בתוככי ווארשא לא ששו המתנגדים אלי קרב, ואפשר לראותם כמתנגדים מתונים, נציגי שני הצדדים ישבו בקהל וכן בחברות ובמוסדות שונים ושיתפו פעולה ביחס לשאלות האקטואליות, שעמדו בפני הציבוריות היהודית. גם עסקי מסחר משותפים קרבו את הלבבות.

מתנגד אחד היה בווארשא, שפניו למלחמה בחסידות והוא ר' שלמה איגר, בנו של ר' עקיבא וחתן ר' ישראל הירשזאהן בן ר' הירש צענצמינער הנ״ל. הוא היה איפוא מחותנו של ר' חיים דוידזאהן. על מקרה מעניין, שאירע בשנת 1814, נמסר ממקורות ארכיוואליים של קהילת ווארשא. והרי סיפור המעשה: צעירים, שסטו מדרך הישר, היו רגילים להתכנס בפונדק אצל אחד בשם ליבל בן שבתאי, להם לא בחלו במאכלות אסורות. ראשי העדה נקטו באמצעים חריפים נגדם ואף הוציאו את בעל הפונדק, אך ללא הועיל. הסוטים המשיכו במעשיהם.

שכנא נודיק, מזכיר הקהל, מספר על מה שקרה באותו ענין. בחודש מרץ אותה שנה נתכנסה אספה באחד מבתי-הכנסת בעיר, כדי לטכס עצה, כדת מה לעשות בעבריינים. ראש הדיינים, ר' אברהם אבאלי (מקודם רב בקאנסקי-וואלי), בעצמו מתנגד לחסידים, הביא את השאלה ושאל לדעת הנאספים. אחדים מן המשתתפים הציעו לפנות לשלטונות, החייבים להגן על הדת. אולם בערקי, בהצביעו על הקשיים בפנייה לשלטונות, הציע תחת זאת להזמין לווארשא צדיקים — ראשי העדה החסידית, שבכוח השפעתם יילחמו באפיקורסים החדשים.

אז קם ר' שלמה איגר והתנגד בחריפות להצעת בערקי. הוא דיבר רתת על החסידות, והחותרת לדעתו נגד התלמוד. הזכיר את מלחמת הגאון מוילנא בכת החדשה וכן של אביו, ר' עקיבא. את דבריו סיים באמרו, שאין טעם לכבות אש חזקה בנפט. דבריו נתקבלו על דעת הרוב, והאספה נתפזרה, מבלי להחליט דבר. ברם, משנתכנסו שנית באותו ענין, נתקבלה דעת בערקי להזמין את ראשי החסידים לעיר¹²⁰. אפשר, כי החלטה זו היתה בין הגורמים המסייעים לנצחון החסידות בווארשא.

117. שם, סי' קעז. וטעות בידי שאצקי, החושבו לחסיד. שם עמ' 197, 228, 236.

118. חידושי מהרא״ך, ווארשא תרע״ג.

119. מאיר עיני הגולה, סי' קד; עבודת ישראל, הקדמת המביא לבית הדפוס.

120. D. Kandel, Żydzi w dobie utworzenia Królestwa Kongresowego, Kwartalnik

No. 1, S. 110-111.

עבודת הקדש לרשב"א *

מאת

יַעֲקֹב ש' שְׁפִיגֶל

התלמוד. יתר על כן, בספרו הקצר נמצא פעמים רבות הבטוי „ראה לי“ הבא ללמדנו על דין חדש שהוציא הרשב״א מדברי התלמוד מבלי שנדע את מקור הדברים. זאת ועוד, בספרו הקצר אין הרשב״א מזכיר שמות של חכמים, וכל הדעות שהביא הוזכרו בכנוי כמו „ויש מי שהורה“ או „יש מי שאומר“ או „הורו מקצת גאונים“ „יש מרבתי“ ועוד.

לאחר כתיבת ספר זה כתב הרשב"א ספר פסקים נוסף בשם „עבודת הקדש". ואלו דבריו בהקדמתו: „ואני בעניי הכינותי... ואשר קראתי תורת הבית ומפני שהספר ההוא לבדו אינו משלים תכלית כל הצריך לשמירת איסור המאכל והמשתה, ייעדתי בפתיחת הספר ההוא³ לחבר מאמר (אחד) [אחר] בחסד עליון קצת הענינים הצריכין עוד למלאכה הזאת במוקצה ונולד.

על כן ראיתי לחבר עוד מאמר זה. ואכליל בו המלאכות המביאות לידי מאכל

כתב הרשב"א בהקדמתו ל"תורת הבית"¹:
 ,,ואכתוב בע"ה דרך משא ומתן באיזה צד
 באו העניינים כדי שימצא המעיין מקום
 מוצא המים ויהיו מימיו נאמנים מן הגמרא
 או מן דברי הראשונים ואחר אכתוב פסקי
 הלכה קצרים באלו הדברים בקבלה לנו
 מסורים ובזה יצא הקורא ידי חובתו בלמוד
 בשומו השגחתו לשקוד לחקור וללמוד מתוך
 הלכתו ויצא בהיותו עושה מתוך הקצרות
 את המעשה... " ². כלומר, הרשב"א ואדיענו
 כי בדעתו לכתוב שני חבזרים. האחד, בו
 ירחיב את דבריו ויפרטם והוא התכור הידוע
 כ"תורת הבית הארוך". השני, בו יכתוב
 בקצרה ובעיקר את המסקנות והוא הידוע
 כ"תורת הבית הקצר".

ואכן, כל מעיין יווכח בנקל בהבדל שבין שני החמורים. בספר הארוך מאריך הרשב"א בפירוש דברי התלמוד ובמשא ומתן בדברי הראשונים. לעומת זאת בספרו הקצר כתב רק את המסקנות וללא כל הוכחות מדברי

* (א) עבודת הקדש להרשב"א עפ"י הדפוס הראשון בויניציאה עם באור עבודת עבודה וקונטרס תוספת באור מאת ר' חיים גדליה צמבליסט, ת"א תשל"ג.

(ב) עבודת הקדש לרשב"א נדפס מחדש עם הוספות ותקונים לפי שני כת"י ע"י ר' ישראל אריה שזלמן, ב"ב תשל"ג.

1. הקדמה זו נדפסה לראשונה כהקדמה ל"תורת חבית הקצר", דפוס ראשון, קרימנה שכ"ז. אותה הקדמה חזרה ונדפסה כהקדמה ל"תורת חבית הארוך", דפוס ראשון, ויניציאה שס"ח. אין ספק כי הקדמה זו נכתבה ע"י הרשב"א כהקדמה לחבור הארוך, ודי בקטע הקצר שהעתיקתי כדי להוכיח זאת. נראה כי הרשב"א לא כתב בכלל הקדמה לחבור הקצר, אלא שהמדעיסים או המעתיקים הצמידו הקדמה זו גם לחבור הקצר. וראה לקמן הע' 6.

2. יש לציין כי במהדורות הנ"ל בהע' 1 יש פיסוק בדברי הרשב"א היוצר בדרך כלל חרוזים בדבריו. ברם, מכיון שיש הבדל בפיסוק שבשתיהו נמנעתי מפיסוק כלל.

3. ראה הקדמתו לתורת הבית בדבריו על השער השלישי.

גם לספר זה חיבור ארוך, זאת מתוך המסקנה כי החיבור הקצר אינו יכול לעמוד בפני עצמו אלא הוא חייב להיות מושתת ומבוסס על החיבור הארוך המתאים לו. ואמנם שרידים מעטים מחיבורי הארוך הובאו ע"י הראשונים⁵. נראה כי כשכתב הרשב"א את הקדמתו ל"עבודת הקדש"⁶ יצא מתוך הנחה כי הקורא יודע כבר שדרכו לכתוב חיבור ארוך וקצר גם יחד, ועל כן לא ראה צורך לחזור על כך גם בהקדמה זו.

לאחר ספר זה כתב הרשב"א ספר פסקים נוסף הידוע בשם "פסקי חלה"⁷. תמה הדבר כי לספר זה אין כל הקדמה⁸. שמא ניתן לומר כי ספר זה היה רק חלק מספר מקיף יותר שכלל הלכות נוספות וביניהן היו גם הלכות "שאר המאכלים האסורים כערלה וכלאים", ועוד שהזכיר הרשב"א בהקדמתו הנ"ל לעבודת הקדש, נראה כי הספר והקדמתו אבדו ובידינו נשאר רק שריד מספר זה והם "פסקי חלה"⁹. יש להוסיף כי חיבור זה דומה בצורתו לחיבורי הארוכים של הרשב"א. סביר על כן להניח כי לחיבור

בימי הקדש, בתיקוני המבואות והחצרות ושאר הרשימות ועיבודי חצרות... וכן כל דיני מלאכת אוכל נפש האסור והמותר מהם בימים טובים, ודיני מזקצה ונולד. על כן קראתי הספר הזה עבודת הקדש. וראיתי אני כי לא תשלם המלאכה הזאת עד שאכלול עם זה בחסד עליון מלאכות השבת וכן שאר המאכלים האסורים כערלה וכלאים ומה שאדם מקדש עצמו במותר לו לעשות סייג לפרשיות בגדר או שביעה... וחלקתי המאמר הזה לשני בתים. הבית האחד בית נתיבות והבית השני בית מועד. וחלקתי אותם לשערים מסודרים...".

ואכן נכתב ספר זה במתכונת "תורת הבית". החבור מחולק לבתים וכל בית מחולק לשערים. אלא שמאופי הסתייגה ניכר מיד כי לפנינו החיבור הקצר, היות ובהקדמה לחיבור זה, — בניגוד להקדמתו שכתב על "תורת הבית"⁴ — לא הזכיר הרשב"א את העובדה שכתב חיבור ארוך וגם קצר מתשורת השאלה שמא לא הוסיף חיבור ארוך. אלא שנוכל לקבוע כי הרשב"א חבר

4. לכאורה קיים הבדל נוסף בין שני הספרים, בהקדמה לתורת הבית נכתב הפרוט הפנימי של כל שער ושער בהקדמה שבראש הספר. בעבודה"ק הפרוט הפנימי של כל שער ושער נכתב בתוך החבור בתחילת השער המתאים. ברם להלן נראה שאין זה כך וכמו שהערתי בהמשך.
5. ע"י מבואו של רח"ג צמבליסט הע' 4, 6. וראה גם מ"ש ב"קריית ספר" כרך מז (תשל"א), עמ' 578 ובהע' 97. והוסיף על דבריי שם גם מ"ש המגיד משנה בסוף הקדמתו לספר זמנים.
6. ניתן לקבוע כי ההקדמה שלפנינו היא אותה ההקדמה שנכתבה לספרו הארוך אלא שהעבירה לספרו הקצר. ראה לעיל הע' 1.

7. ב"פסקי חלה" שער שני סוף אות א, מהדו' רנ"נ קורונל יב ב, כתב הרשב"א: "וכבר כתבתי בס' עבודת הקדש בבית מועד". מכאן כי חיבור זה נכתב לאחר עבודה"ק. וראה שם כ א סוף הע' 18. רנ"נ קורונל מעיר בשני המקומות על חילופי ניסוח בין דפ' מיץ לדפ' ורשא תקס"ג. אבל לא מצאתי כל חילוף בענינים אלו.

8. נוסף לכך אין שיר פתיחה כמנהגו של הרשב"א בתורת הבית ובעבודת הקדש.
9. אמנם קשה לומר כי לא עלה בידו להשלים את חיבורו ו"פסקי חלה" הם רק חלק מחבור שלא נכתב, היות ובעל כפתור ופרח מזכיר חיבור של הרשב"א בדיני מעות של הקדש עניים, ורבינו ירוחם מזכיר הלכות שבת לרשב"א, וכבר העיר על כך רח"ג צמבליסט במבואו עמ' 11. אך בצדק הוסיף שם רח"ג צמבליסט כי מעוט המובאות מספר זה אצל הראשונים מעורר תמיהה.